

การมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชนพื้นที่ ตำบลวังท่าดี อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ Participation in the Community Justice Process in Wang Tha Di Subdistrict, Nong Phai District, Phetchabun Province

อภิรักษ์ ทะสุนทร*

Apinan Thasunthorn

ณัฐวุฒิ สุทธิประภา**

Nattawut Suthiprapa

สุกัญดา ทองคำ***

Sukanda Thongkham

สุวนิตย์ เทศนวน****

Suwanit Tednuan

อุไรวรรณ ศรีนารังค์*****

Uraiwun Sienarang

■ บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชนและเพื่อหาแนวทางการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชนพื้นที่ตำบลวังท่าดี อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพรวบรวมข้อมูลโดยแบบสัมภาษณ์ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม กลุ่มละ 2 ท่าน จำนวน 6 ท่าน ดังนี้ (1) เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง

* อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
Lecturer from the Faculty of Humanities and Social Sciences Phetchabun Rajabhat University

** อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
Lecturer from the Faculty of Humanities and Social Sciences Phetchabun Rajabhat University

*** อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
Lecturer from the Faculty of Humanities and Social Sciences Phetchabun Rajabhat University

**** อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
Lecturer from the Faculty of Humanities and Social Sciences Phetchabun Rajabhat University

***** อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
Lecturer from the Faculty of Humanities and Social Sciences Phetchabun Rajabhat University

Received: 24 September 2024 Revised: 6 December 2024 Accepted: 9 December 2024

(2) เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ (3) ตัวแทนภาคประชาชน การวิเคราะห์ข้อมูล และตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน คือ (1) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (2) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล และ (3) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชนเป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมต่อสภาพปัญหาและความต้องการในชุมชนตามระบอบประชาธิปไตยในรูปแบบประชาธิปไตยแบบปึกษาหารือ ดังนี้ (1) การป้องกันอาชญากรรม ได้แก่ (1.1) การตั้งด่านของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง และการตรวจตราอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกเดือน (1.2) การวางกติกาสังคมกฎหมายหมู่บ้านหรือธรรมนูญหมู่บ้านโดยใช้มาตราทางสังคมลงโทษ (1.3) การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและอาชญากรรม และ (2) การมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชน ได้แก่ (2.1) การไกล่เกลี่ยด้วยศูนย์ยุติธรรมชุมชน และศูนย์ดำรงธรรม (2.2) การประชุมหมู่บ้าน

แนวทางการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชน ได้แก่ (1) การสร้างงาน สร้างอาชีพ หาทุนสนับสนุนในประกอบการอาชีพ และ (2) การสร้างเครือข่ายชุมชนในการเฝ้าระวัง ด้วยการตรวจตามจุดเสี่ยงต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ (1) จัดตั้งศูนย์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 (2) จัดตั้งอาสาสมัครชุมชน (3) อบรมให้ความรู้การป้องกันอาชญากรรมพื้นฐาน การฝึกทักษะอาชีพ และ (4) ติดตั้งกล้อง CCTV

ในจุดที่ล่อแหลมหรือเสี่ยงต่อการเกิดอาชญากรรม

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, ประชาธิปไตยแบบปึกษาหารือ, ยุติธรรมชนชน, ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

■ Abstract

The aims of this research are to study the patterns of participation in the community justice process and identify approaches for participation in the community justice process in Wang Tha Di Subdistrict, Nong Phai District, Phetchabun Province. Qualitative research was applied via in-depth interviews of six key informants under three groups, two participants from each group as follows: (1) administrative officials, (2) local government officials, and (3) community representatives. Data analysis and triangulation were conducted through different methods: (1) data collection method triangulation, (2) data triangulation, and (3) researcher triangulation.

The research findings revealed that participation patterns in the community justice process were public participations that addressed community issues and needs within the framework of deliberative democracy. These patterns included the following: (1) crime prevention measures

such as (1.1) regular monthly checkpoints and patrols by the administrative officials; (1.2) establishing social rules, village regulations, or village charters with social sanctions; and (1.3) providing education on drug abuse and crime, (2) participation in the community justice process which were (2.1) mediation by community justice center and government complaint center (Damrongdhama center), and (2.2) village meetings.

Approaches for participation in the community justice process included (1) job offer, career promotion and vocational opportunities with financial support and (2) enhancement of community networks for surveillance monitor in high-risk areas.

The practical recommendations were as follows: (1) establishment of community dispute mediation centers in accordance with the Mediation Act of 2019; (2) forming community volunteer groups; (3) training on basic crime prevention and vocational skill; and (4) installation of CCTV cameras in high-risk or vulnerable areas to prevent crime.

Keywords: Participation, Deliberative Democracy, Community Justice, Restorative Justice

■ บทนำ

ในสังคมที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้อำนาจประชาชนได้เข้ามาส่วนร่วมในกิจการสาธารณะในการกระทำตามขั้นตอนต่างๆ และได้มีส่วนรับผิดชอบในกิจกรรมของส่วนรวม โดยเฉพาะการปกครองโดยกฎหมายหรือหลักนิติธรรม ซึ่งประเทศไทยมีการปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ยึดหลักปกครองภายใต้หลักนิติธรรม อันเป็นหลักการสำคัญโดยมีกฎหมายเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการให้ความยุติธรรม ทั้งนี้การบริหารราชการแผ่นดินต้องเกี่ยวข้องกับความยุติธรรมและการดำเนินความยุติธรรมแก่ประชาชนตลอดจนต้องสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 68 รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็วและไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร

รัฐพึงมีมาตรการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยเคร่งครัด ปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำใดๆ

รัฐพึงให้การช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็น และเหมาะสมแก่ผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาส ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมตลอดถึง การจัดหาทนายความให้ (Constitution of the Kingdom of Thailand, 2017)

กระบวนการยุติธรรมในความหมายโดยทั่วไป หมายถึง กระบวนการพิสูจน์หาความจริง ตามกฎหมาย ได้แก่ ตำรวจ ทนายความ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ คุมประพฤติ แต่กระบวนการยุติธรรมในที่นี้ หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินงาน หรือการบริหารราชการอย่างเป็นระบบ ของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ คุมประพฤติ ทั้งนี้ การบริหารราชการ ดังกล่าวต้องเกี่ยวข้องกับการให้ความยุติธรรม และการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน (King Prajadhipok's Institute, 2015) กระบวนการยุติธรรมถือเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม การแก้ไข ฟื้นฟูผู้กระทำผิดหรือป้องกันการกระทำ ความผิดซ้ำในสังคมได้เป็นอย่างดี กล่าวได้ว่า ในทุกสังคมที่ปกครองโดยกฎหมาย กระบวนการยุติธรรมเป็นกลไกที่สำคัญที่สุดที่จะคุ้มครอง สิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชน และหลักประกันสิทธิความเสมอภาคของทุกคน ภายใต้กฎหมาย อันจะเป็นรากฐานสำคัญที่จะ นำพาสังคมไปสู่ความสงบสุขและความเป็น ระเบียบเรียบร้อย (Kittipong Kittayarak, 2000) กระบวนการยุติธรรมจึงถือเป็นระบบการควบคุม สังคมอย่างเป็นทางการที่มีส่วนกำหนด แบบแผนพฤติกรรมและความสัมพันธ์ทางสังคม ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าสภาพ อาชญากรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมีแนวโน้ม

ที่จะทวีความรุนแรงนอกจากนี้ยังมีความสลับ ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น การแก้ปัญหาอาชญากรรม โดยรัฐไม่ใช่เพียงแค่การใช้อำนาจรัฐควบคุม อย่างเดียว นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้ประชาชน และชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกัน ปัญหาอาชญากรรมควบคู่กับระบบยุติธรรม ทางอาญาไปพร้อมกันกับกระบวนการยุติธรรม ทางเลือกโดยเฉพาะกระบวนการยุติธรรมชุมชน ทั้งนี้ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบกรอบ แนวทางในการป้องกันอาชญากรรมที่มี ประสิทธิภาพ เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2560 กรอบแนวทางในการป้องกันอาชญากรรมที่มี ประสิทธิภาพ โดยกำหนดกรอบแนวทาง การป้องกันอาชญากรรมโดยการมีส่วนร่วมของ ประชาชน การป้องกันอาชญากรรมโดยการมี ส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การส่งเสริมให้ ประชาชนทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการป้องกันอาชญากรรม รวมถึงการสร้าง จิตสำนึกเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกัน ในการป้องกันสังคมจากปัญหาอาชญากรรม ประกอบด้วย 5 มาตรการ ดังนี้ (Office of Justice Affair, 2017)

มาตรการที่ 1 เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของ เครือข่ายภาคประชาชนทุกภาคส่วนโดยเน้น การสร้างชุมชนให้เข้มแข็งในการป้องกัน อาชญากรรม

มาตรการที่ 2 ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมโดยการ รับทราบสถานการณ์แนวโน้มปัญหาอาชญากรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ข้อเสนอแนะ เพื่อนำ ไปสู่การวางแผนป้องกัน และแก้ไขปัญหา อาชญากรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่อไป

มาตรการที่ 3 สนับสนุนส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมชีวิตร่างกาย และทรัพย์สินทั้งของตนเองและบุคคลอื่นให้ปลอดภัยจากภัยอาชญากรรม

มาตรการที่ 4 ส่งเสริมการดำเนินงานและบูรณาการเครือข่ายต่างๆ ที่มีการจัดตั้งไว้แล้ว อาทิ เครือข่ายยุติธรรมชุมชน เครือข่ายอาสาสมัครคุมประพฤติ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน รวมถึงการสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังภาคประชาชนในชุมชน เพื่อแจ้งข่าวให้เบาะแสด้านอาชญากรรม

มาตรการที่ 5 จัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นและส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมร่วมกันกับหน่วยงานของรัฐ

ดังนั้น การป้องกันอาชญากรรมโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมชุมชน ถือเป็นวิธีการเชิงกลยุทธ์ในการป้องกันและลดการเกิดอาชญากรรม โดยสร้างเสริมความเป็นหุ้นส่วนร่วมกับชุมชน นโยบายหลักยุติธรรมชุมชนจึงอยู่ที่การแก้ปัญหาเชิงรุกโดยมุ่งที่การป้องกัน ควบคุม และลดปัญหาอาชญากรรม รวมทั้งการเยียวยาความเสียหายจากอาชญากรรม ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการดำรงไว้ซึ่งความปลอดภัยและความยุติธรรมในชุมชน รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอีกด้วย การกระทำผิดกฎหมายหรือผิดข้อตกลงของชุมชนย่อมส่งผลกระทบต่อความสุขของสังคมส่วนรวม

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ในฐานะมหาวิทยาลัยของท้องถิ่น ได้ทำการสำรวจความต้องการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ประจำปีงบประมาณ 2564

ในพื้นที่เป้าหมายของการพัฒนาของมหาวิทยาลัย ได้แก่ พื้นที่ตำบลวังท่าดี อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ประชาชนในตำบลวังท่าดี อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์มีความต้องการบริการวิชาการ ครอบคลุมมิติต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การศึกษา การท่องเที่ยว สังคม วัฒนธรรม และคุณภาพชีวิต ส่วนในมิติของสังคมตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ คือ มีความต้องการให้เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นผู้นำและมีความรู้เกี่ยวกับสิทธิและกฎหมาย เพื่อใช้ความรู้ในการแก้ไขปัญหาของชุมชน

สอดคล้องกับแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566–2570) เพิ่มเติมครั้งที่ 1 ขององค์การบริหารส่วนตำบลวังท่าดี เมื่อเดือนมิถุนายน 2565 ได้มีแนวทางในการพัฒนาตำบลที่มีประสิทธิภาพและสนองต่อปัญหาความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะแนวทางการพัฒนาสังคม ผลการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของประชาชนในเขตตำบลวังท่าดี ยังพบปัญหาสังคมซึ่งเป็นปัญหาทั่วไป ๆ หรืออาชญากรรมพื้นฐาน ได้แก่ (1) ปัญหายาเสพติดระบาดในกลุ่มเยาวชน และนักเรียน (2) ปัญหาอาชญากรรม การทะเลาะวิวาท ซึ่งเกิดจากการดื่มสุราและของมึนเมา ทำให้ขาดสติ คึกคะนอง และ (3) ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การลักขโมย (Wang Tha Dee Subdistrict Administrative Organization, 2022)

สาขาวิชาการบริหารกระบวนการยุติธรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ซึ่งมุ่งเน้นการส่งเสริมและสนับสนุนความรู้ด้านกระบวนการยุติธรรม

จึงให้ความสำคัญกับพื้นที่เป้าหมายของมหาวิทยาลัยด้วยการให้ความสำคัญกับมิติทางสังคมเพื่อการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิต เพื่อเป็นการป้องกันและลดการเกิดอาชญากรรมและหาทางออกจากสภาพปัญหาของชุมชนร่วมกันตามระบอบการปกครองประชาธิปไตย เพื่อสร้างความปลอดภัยและความยุติธรรมในชุมชน เพื่อเป้าหมายของการพัฒนาท้องถิ่นตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย และสอดคล้องกับแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566–2570) เพิ่มเติมครั้งที่ 1 ขององค์การบริหารส่วนตำบลวังท่าดี เพราะปัญหาสังคมเป็นปัญหาใกล้ตัวของทุกคนในสังคม ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงสนใจทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชนพื้นที่ตำบลวังท่าดี อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ในครั้งนี้ เพื่อเป็นการหาแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาของประชาชนในพื้นที่ต่อไป

■ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชนพื้นที่ตำบลวังท่าดี อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อหาแนวทางการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชนพื้นที่ตำบลวังท่าดี อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์

■ระเบียบวิธีการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย

กลุ่มตัวอย่าง คณะผู้วิจัยใช้วิธีเจาะจงคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key-Informant) จากกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม กลุ่มละ 2 ท่าน ประกอบไปด้วย 6 ท่าน ดังนี้ (1) เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง (2) เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ (3) ตัวแทนภาคประชาชน

เครื่องมือวิจัย คณะผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview) และได้มีการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยมีการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งแบบสัมภาษณ์เป็นแบบกึ่งโครงสร้าง ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และกระบวนการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว (Data Satiation) โดยคณะผู้วิจัยจะพิจารณาจากลักษณะของการให้ข้อมูลที่ตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยมากที่สุด

การวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูล คณะผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ด้วยวิธีการที่แตกต่างกันของการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้วย 3 วิธีในการตรวจสอบข้อมูลชุดเดียวกัน ดังนี้ (Chamnarn Panawong, 2020)

- 1) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulate) โดยคณะผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต่างกันเพื่อรวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกัน โดยใช้วิธีการสังเกตร่วมกับการสัมภาษณ์ พร้อมกับวิเคราะห์ข้อมูลประกอบกันจากแหล่งเอกสารร่วมกับข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulate) หากถามคำถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้วยคำถามในประเด็นเดียวกัน และพบว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้ข้อมูลที่มีความหมายเหมือนกัน หรือข้อมูลมีความซ้ำซ้อนกัน คณะผู้วิจัยจะถือว่า ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้นมีเชื่อถือของข้อมูล และจะทำการจดบันทึกรวบรวมข้อมูลนั้นไว้ ในการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนถัดไป

3) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) โดยการตรวจสอบ ว่าผู้วิจัยแต่ละท่านจะได้ข้อมูลที่แตกต่างกัน หรือไม่อย่างไร ซึ่งจะเป็นการเปลี่ยนตัวผู้วิจัย ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแทนการใช้ ผู้วิจัยคนเดียวทั้งหมดในการเก็บข้อมูล เปลี่ยนไปแล้วข้อมูลจะเหมือนหรือแตกต่างกัน หรือไม่ ถือเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือของ ข้อมูลได้ดีกว่าการใช้ผู้วิจัยเพียงคนเดียว ในการสัมภาษณ์ หากข้อมูลที่ได้ มีความ สอดคล้องกันคณะผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าข้อมูลที่ ได้รับมานั้นมีความน่าเชื่อถือได้

■ ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วม และแนวทางการมีส่วนร่วมในกระบวนการ ยุติธรรมชุมชนพื้นที่ตำบลวังท่าดี อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ (1) สภาพปัญหาทางสังคมของชุมชนในปัจจุบัน (2) ชุมชนมีรูปแบบการดำเนินกิจกรรมของชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหา และ (3) ข้อเสนอแนะแนวทาง ในการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชน

ประเด็นที่ 1 สภาพปัญหาทางสังคมของ ชุมชนในปัจจุบัน พบว่า สภาพปัญหาทางสังคม

ของชุมชนในพื้นที่ตำบลวังท่าดี อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้ (1) ปัญหายาเสพติด ระบาดในกลุ่มเยาวชนและนักเรียน ได้แก่ การแพร่ระบาดของยาเสพติดโดยเฉพาะยาบ้า ที่มีราคาถูกและหาซื้อได้ง่าย ทำให้มีการเข้าถึง ยาเสพติดได้ไม่ยากและยังพบว่ากลุ่มที่ติดยาเสพติด ส่วนใหญ่จะไม่ค่อยมีงานทำหรือไม่ทำงาน เมื่อถูกจับกุมหรือนำไปบำบัดแล้วก็มักจะกลับมา เสพยาเสพติดซ้ำหรือกระทำความผิดซ้ำอีก นอกจากนี้ ยังมียังมีการขับขีรถจักรยานยนต์ ภายในชุมชนด้วยความเร็วสร้างความอันตราย และเสียงดังรบกวนประชาชนอีกด้วย (2) ปัญหา อาชญากรรม การทะเลาะวิวาท ได้แก่ ปัญหา อาชญากรรมเรื่องการทะเลาะวิวาทมีบ้างเป็น ส่วนน้อย ส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาข้อพิพาท ระหว่างชาวบ้านกับศูนย์ป่าไม้เพชรบูรณ์ เนื่องจากที่ดินทำกินทางการเกษตรส่วนใหญ่ อยู่ในเขตป่าสงวน เกิดปัญหาในการใช้ที่ดิน เนื่องจากการขุดบ่อน้ำ เจาะบ่อบาดาล หรือขุด โคนหนองนา ต้องขออนุญาตจากศูนย์ป่าไม้ เพชรบูรณ์ก่อน และภาระหนี้สินครัวเรือน ทั้งหมดในระบบและหนี้นอกนกระบบ และ (3) ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ได้แก่ การลักขโมยทรัพย์สิน ส่วนใหญ่ที่พบจะเป็น การลักขโมยของคนภายในครอบครัวตัวเอง

ประเด็นที่ 2 ชุมชนมีรูปแบบการดำเนิน กิจกรรมของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหา พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม ชุมชนในพื้นที่ตำบลวังท่าดี อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การป้องกันอาชญากรรม ได้แก่ (1) การตั้งด่านของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง และการตรวจตราอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ ทุกเดือน (2) การวางกติกาสังคม กฎหมู่บ้าน

หรือธรรมนูญหมู่บ้านโดยใช้มาตราทางสังคมลงโทษ และ (3) การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและอาชญากรรม การมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชน ได้แก่ (1) การใกล้ชิดด้วยศูนย์ยุติธรรมชุมชนและศูนย์ดำรงธรรม และ (2) การประชุมหมู่บ้าน

ประเด็นที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางในการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชน พบว่า ข้อเสนอแนะแนวทางในการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชนในพื้นที่ตำบลวังท่าดี อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า (1) การสร้างงาน สร้างอาชีพ หาทุนสนับสนุนในการประกอบอาชีพ และ (2) การสร้างเครือข่ายชุมชนในการเฝ้าระวังด้วยการตรวจตามจุดเสี่ยงต่าง ๆ

■ สรุปและการอภิปรายผล

จากผลการวิจัยสภาพปัญหาทางสังคมของชุมชนในพื้นที่ตำบลวังท่าดี อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชนและแนวทางการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชนพื้นที่ตำบลวังท่าดี อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ สรุปได้เป็น 2 ประเด็น

ประเด็นที่ 1 รูปแบบการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชน ดังนี้ (1) การป้องกันอาชญากรรม ได้แก่ (1.1) การตั้งด่านของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและการตรวจตราอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกเดือน (1.2) การวางกติกาทาสังคม กฎหมู่บ้านหรือธรรมนูญหมู่บ้านโดยใช้มาตราทางสังคมลงโทษ และ (1.3) การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและอาชญากรรม

(2) การมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชน ได้แก่ (2.1) การใกล้ชิดด้วยศูนย์ยุติธรรมชุมชนและศูนย์ดำรงธรรม และ (2.2) การประชุมหมู่บ้าน

ประเด็นที่ 2 แนวทางการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชน ได้แก่ (1) การสร้างงาน สร้างอาชีพ หาทุนสนับสนุนในการอาชีพ และ (2) การสร้างเครือข่ายชุมชนในการเฝ้าระวังด้วยการตรวจตามจุดเสี่ยงต่าง ๆ

ประเด็นที่ 1 รูปแบบการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชน รูปแบบการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชนและการบริหารจัดการ 2 ประเด็น ดังนี้

(1) การป้องกันอาชญากรรม และ (2) การมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชน ดังนี้

1) การป้องกันอาชญากรรม ได้แก่

(1.1) การตั้งด่านของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองกับชุมชนในการตรวจตราอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกเดือน (1.2) มีการวางกติกาทาสังคม กฎหมู่บ้านหรือธรรมนูญหมู่บ้านโดยใช้มาตราทางสังคมลงโทษ และ (1.3) การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและอาชญากรรม ดังนี้

1.1) การตั้งด่านของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองกับชุมชนในการตรวจตราอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกเดือน เป็นการตั้งด่านโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ปลัดอำเภอ อาสาสมัคร (อส.) กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นประจำทุกเดือนเป็นการจัดการกับพื้นที่ต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อลดความเสี่ยงที่จะเกิดอาชญากรรม ถือเป็นรูปแบบการป้องกันอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม (Crime Prevention through Environmental Design) ด้วยมาตรการ (1) เฝ้าระวังโดยธรรมชาติ (Natural Surveillance)

(2) ควบคุมการเข้าออกโดยธรรมชาติ (Natural Access Control) (3) แบ่งพื้นที่ให้ชัดเจน (Territorial Reinforcement) และ (4) บริหารจัดการ (Maintenance & Management) โดยความร่วมมือกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อป้องกันปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่ (Crime Suppression Division, 2007) ซึ่งถือเป็นการป้องกันที่เน้นเฉพาะบุคคลในกลุ่มเสี่ยง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเยาวชนที่เสี่ยงต่อการประกอบอาชญากรรม ขณะเดียวกันก็มุ่งที่จะลดโอกาสในการประกอบอาชญากรรมด้วย คือ ต้องทำทั้งสองอย่างไปพร้อม ๆ กัน โดยดูแลทั้งเยาวชนที่จะประกอบอาชญากรรมมิให้กระทำความผิด ขณะเดียวกันก็ต้องตัดโอกาสในการกระทำความผิดด้วย ในการนี้จึงต้องดูว่าคนกลุ่มใดบ้างที่จะกระทำความผิดก็ต้องรีบป้องกันเป็นการตัดปัญหาก่อนที่มีปัญหาและพิจารณาว่าสิ่งใดจะก่อให้เกิดการกระทำความผิดก็รีบขจัดออกไปด้วย (Unisa Lerdtomornsaku & Annop Choobamroong, 2018) โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกัน แก้ไขปัญหาอาชญากรรมโดยการร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ และเจ้าหน้าที่ซึ่งมีหน้าที่ดูแลความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยตามแนวคิดของทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ (Community Relations) เพื่อป้องกันอาชญากรรมโดยชุมชน (Krisanaphong Poothakool, 2024) ซึ่งอยู่บนหลักการของอาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ตามลักษณะพื้นที่เป็นการจัดสภาพทั่วไปในเมือง ชุมชน และหมู่บ้าน ในลักษณะเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพื่อช่วยต่อการควบคุม สังเกตตรวจตราโดยไม่ล่วงล้ำสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล รวมทั้งมุ่งสนับสนุนส่งเสริม ให้สมาชิกในชุมชน

มีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมชีวิต ร่างกายและทรัพย์สิน ทั้งของตนเองและบุคคลอื่นให้ปลอดภัยจากภัยอาชญากรรม โดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐจะเป็นผู้มีบทบาทในการวางแผน สนับสนุนและให้คำปรึกษาแก่ชุมชนในการป้องกันอาชญากรรม โดยให้ประชาชนในชุมชนมีบทบาทสำคัญโดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกัน แก้ไขและควบคุมการก่ออาชญากรรมของผู้กระทำผิดในชุมชนได้ด้วยการป้องกันอาชญากรรมโดยชุมชน

1.2) การวางกติกาทางสังคม กฎหมู่บ้านหรือธรรมนูญหมู่บ้านโดยใช้มาตรการทางสังคมลงโทษ ถือเป็นการป้องกันอาชญากรรมด้วยประชาติหรือความเห็นของชุมชนร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ ในการให้อำนาจประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง เพื่อส่วนรวมมากขึ้น กล่าวคือเป็นรูปแบบที่สนับสนุนให้ปัจเจกบุคคลหรือประชาชนได้เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจเพื่อนำเสนอในสิ่งตนเองต้องการ พร้อมกับการเข้าใจและรับรู้ในสิ่งที่ผู้อื่นมีความต้องการเช่นกัน (Prajak Kongkirati, 2019) โดยมองว่าเรื่องของสังคมหรือส่วนรวมเป็นเรื่องที่ตนต้องเข้าไปมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ไม่คิดว่าภารกิจใด ๆ ก็ตามต้องเป็นหน้าที่ของรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว ดังนั้น คนเหล่านี้ไม่เคยนิ่งเฉยต่อปัญหาและเรียกร้องให้รัฐทำอะไรเพื่อแก้ไขปัญหาคงจะเรียกร้องสิทธิที่จะดำเนินการเพื่อส่วนรวม โดยชุมชนได้วางกติกาทางสังคมไว้ว่า หากพบว่าสมาชิกในครอบครัวใดไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดหรือก่อปัญหาอาชญากรรมจะมีการวางมาตรการลงโทษ

ทางสังคมจากเขาไปหาหนัก เช่น การตัดสินคดี กู้ยืมเงินหมู่บ้าน หรือการตักน้ำประปาหมู่บ้าน สำหรับครอบครัวนั้น เป็นต้น กล่าวคือกำหนดยุติธรรม กฎเกณฑ์ และกติกาในการดำเนินการ จะเป็นการกำหนดร่วมกันโดยประชาชนในชุมชนนั้น โดยคำนึงถึงความสอดคล้องตาม ประเพณีวัฒนธรรมและความรู้สึกถึงความ เป็นธรรมร่วมกันของชุมชน (King Prajadhipok's Institute, 2015) เป็นการมีส่วนร่วมในระบอบ ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมโดยเป็นการเปิด โอกาสให้ประชาชนได้แสดงทัศนะและมีส่วน ในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ที่จะส่งผลต่อชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชนเอง (Bovornsak Uwanno & Thawilwadee Bureekul, 2005) และสอดคล้องกับงานวิจัย (Nat Narinth & Jrintip Tritrungkoon, 2020) การพัฒนารูปแบบ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการ มีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า การดำเนินการ แก้ปัญหาโดยชุมชนแต่ละหมู่บ้านมีรูปแบบ การแก้ไขปัญหาโดยใช้การประนีประนอมข้อพิพาท ที่อาศัยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนเป็นแกนหลัก สำคัญร่วมกับชุมชน มีกฎหมาย มีวิธีการขจัดใช้ การกระทำความผิด มีการคืนความสัมพันธ เพื่อการแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง

1.3) การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับ ยาเสพติดและอาชญากรรม ในการป้องกันปัญหา ยาเสพติดและอาชญากรรมควรจะมีการอบรม ให้ความรู้แก่สมาชิกในชุมชนเพื่อการรับรู้และ เข้าใจเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการปัญหา ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน ถือเป็นกระบวนการควบคุม อาชญากรรมแบบไม่เป็นทางการ (Informal Crime Control) (Seksan Khruakham, 2019) เป็นการควบคุมอาชญากรรมที่ใช้วิธีการ

ทางสังคมในการควบคุมอาชญากรรมในสังคม โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลักจะเป็นหน่วยงาน หรือสถาบันทางสังคม ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน ศาสนา และชุมชน ซึ่งทำให้การควบคุม อาชญากรรมแบบไม่เป็นทางการนั้นเป็นงาน ด้านป้องกันอาชญากรรม เช่น การให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับอาชญากรรม การฝึกอบรม ทางศีลธรรม การสร้างเครือข่ายชุมชนป้องกัน อาชญากรรม เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัย (Surachai (Fouad) Vavanjit, 2016) การปฏิรูป กระบวนการยุติธรรมชุมชนในพื้นที่จังหวัด ชายแดนภาคใต้ พบว่า การให้ความรู้เกี่ยวกับ อาชญากรรม และการกระทำผิดกฎหมายของ เด็กและเยาวชน การกระทำผิด ระเบียบชุมชน ถือเป็นกิจกรรมการป้องกันควบคุมอาชญากรรม และการกระทำผิด

2) การมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม ชุมชน ได้แก่ (2.1) การไกล่เกลี่ยด้วยศูนย์ยุติธรรม ชุมชนและศูนย์ดำรงธรรม และ (2.2) การประชุม หมู่บ้าน ดังนี้

2.1) การไกล่เกลี่ยด้วยศูนย์ยุติธรรม ชุมชนและศูนย์ดำรงธรรม ถือเป็นแนวทางหนึ่ง แนวคิดพื้นฐานยุติธรรมชุมชน (Community Justice) ที่ให้ความสำคัญกับชุมชนในการสร้าง พลังเครือข่ายของสมาชิกในชุมชน เพื่อการป้องกัน ควบคุม ลดปัญหา และเยียวยาความเสียหาย ที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรม ภายใต้แนวความคิด ที่ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการปรับปรุง สภาพเงื่อนไขที่นำไปสู่การเกิดปัญหาความขัดแย้ง ต่อคนในชุมชนหรือสังคมด้วยกัน สอดคล้องกับ แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ถือเป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บน ฐานความเชื่อว่าคู่กรณีหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบ

จากอาชญากรรมควรมีส่วนร่วมเชิงรุกในการเยียวยาความเสียหาย การบรรเทาความทุกข์ทรมานที่เกิดขึ้น รวมทั้งมีส่วนร่วมในการป้องกันความเสียหายไม่ให้เกิดขึ้นซ้ำ แนวทางความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ถือว่าเป็นทั้งเครื่องมือและวิธีการที่จะส่งเสริมสันติธรรมและสร้างการมีส่วนร่วม การเปิดเผยความจริงเป็นการส่งเสริมและกระตุ้นการแสดงออกโดยสันติและแก้ปัญหาความขัดแย้ง ตลอดจนช่วยเสริมสร้างการเคารพความหลากหลายและส่งเสริมการปฏิบัติที่มีความรับผิดชอบต่อชุมชน ถือเป็น การแก้ไขปัญหามาก่อนการต่อสู้เพื่อแพ้ชนะ แต่จะเน้นการหาทางออกที่ทุกฝ่ายรับได้ โดยให้ความสำคัญผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย โดยมีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและเป็นการอำนวยความสะดวกเน้นที่ “การแก้ปัญหา” ที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรม (King Prajadhipok’s Institute, 2015) กล่าวคือ เป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนมีการฟ้องร้องคดีต่อศาล หรือแม้จะฟ้องร้องคดีต่อศาลแล้ว แต่คู่ความดำเนินการให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกันเอง โดยไม่ดำเนินการในศาลก็ได้ โดยมีวัตถุประสงค์ในการให้ความสะดวกในการติดต่อเจรจาระหว่างคู่กรณี สร้างบรรยากาศแห่งความเป็นมิตรในการเจรจากันระหว่างคู่กรณี สามารถบรรลุข้อตกลงและมองเห็นทางออกของปัญหาร่วมกันได้ ซึ่งจะช่วยให้คู่กรณีสามารถบรรลุความต้องการ คือ ข้อตกลงร่วมกันได้อย่างแท้จริง อันจะทำให้ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย (Office of the Council of State, 2019) ก่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคมหรืออาจทำให้คู่กรณีหันหน้าเข้าหากันได้อย่างเป็นมิตร รวมทั้งเป็นการลดคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

2.2) การประชุมหมู่บ้าน ถือเป็น การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในระบอบประชาธิปไตยแบบปึกษาหาหรือเป็นการประชุมในการสร้างข้อตกลงร่วมกันของคนในชุมชนโดยเน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เน้นการทำงานร่วมกันตามระบอบประชาธิปไตย เป็นกระบวนการสำคัญ ของประชาธิปไตยภาคพลเมืองหรือเป็นการประชุมชุมชน (Community Conferences) รูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ที่เห็นได้ชัดคือการที่ภาคประชาชนเข้าร่วมกันวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปึกษาหาหรือกันเพื่อนำเสนอแนวคิดของตนในการสร้างนโยบายที่เหมาะสมสำหรับตนเอง ดังปรากฏในรูปแบบการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชน พื้นที่ตำบลวังท่าดี อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ การป้องกันอาชญากรรม ได้แก่ (1.1) การตั้งด่านของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองกับชุมชนในการตรวจตราอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกเดือน (1.2) มีการวางกติกาสังคมกฎหมายหมู่บ้านหรือธรรมนูญหมู่บ้านโดยใช้มาตรการทางสังคมลงโทษ และ (1.3) การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและอาชญากรรม ล้วนแต่เกิดจากการประชุมหมู่บ้านโดยให้สมาชิกในหมู่บ้านมาร่วมกันประชุมแล้วนำผลการประชุมไปใช้เพื่อแก้ไขสภาพปัญหาสังคมและแนวทางการป้องกันอาชญากรรมในพื้นที่ หากพิจารณาตามแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) การประชุมชุมชนจะถูกใช้ในฐานะ “มาตรการทางเลือก” ซึ่งสามารถหันเหคดีก่อนการตั้งข้อกล่าวหาหรือฟ้องร้องผู้กระทำความผิดในระบบยุติธรรมเชิงอาญา

ได้ส่วนใหญ่แล้วกลุ่มชุมชนจะเป็นผู้จัดการประชุมโดยการประชุมจะนำผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย รวมทั้งสมาชิกคนอื่น ๆ ของชุมชนซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสีย สอดคล้องกับงานวิจัย (Yotsak Kosaiyakanon, 2016) การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทางอาญาของไทย พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน คือ กระบวนการดำเนินกิจกรรมของชุมชนในการปฏิบัติการจัดการอำนวยความยุติธรรม ได้แก่ การป้องกันควบคุมอาชญากรรม จัดการความขัดแย้ง การลดและเยียวยาความเสียหายหรือความรุนแรงที่เกิดจากอาชญากรรมหรือการกระทำผิด การเสริมพลังและการรับผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชนด้วย ซึ่งอาศัยความเป็นปึกแผ่นทางสังคมและกฎหมายเป็นเครื่องมือรองรับกระบวนการยุติธรรมชุมชนที่เกิดขึ้นจากชุมชนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมติดตาม และร่วมรับประโยชน์ โดยชุมชนดำเนินการเองหรือร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในกระบวนการยุติธรรมก็ได้ อันเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถเข้าถึงความยุติธรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมหรือความไร้ระเบียบใด ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันและความปลอดภัย ความเป็นธรรม ความสงบสุข และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของชุมชนอย่างยั่งยืน การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น สามารถนำไปปรับใช้ทางปฏิบัติได้ทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมไทย ไม่ว่าจะเป็นช่วงก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม หรือภายหลังเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมแล้วก็ตาม ได้แก่ ขั้นตอนก่อนฟ้องคดี ระหว่างการพิจารณาคดี หรือหลังมีคำพิพากษา

ประเด็นที่ 2 แนวทางในการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชน จากผลการวิจัยพบว่า ข้อเสนอแนะแนวทางในการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชน ได้แก่ (1) การสร้างงาน สร้างอาชีพ หาทุนสนับสนุนในการอาชีพ และ (2) การสร้างเครือข่ายชุมชนในการเฝ้าระวังด้วยการตรวจตามจุดเสี่ยงต่าง ๆ

1) การสร้างงาน สร้างอาชีพ หาทุนสนับสนุนในการอาชีพ เนื่องจากสาเหตุการเกิดปัญหาสังคมในชุมชนพื้นที่ตำบลวังท่าดี อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดโดยเฉพาะยาบ้า นอกจากนี้ ยังพบว่ากลุ่มที่เสพยาเสพติดส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่ไม่ได้ประกอบอาชีพอะไรที่แน่นอน และเป็นกลุ่มที่ว่างงาน ไม่มีงาน ไม่ได้ทำงานประจำ เมื่อถูกเจ้าหน้าที่จับกุมดำเนินคดีหรือถูกนำตัวเข้าโครงการบำบัดยาเสพติดของหน่วยงานภาครัฐแล้วเมื่อกลับเข้ามาสู่ชุมชนก็มักจะกลับมาเสพยาเสพติดซ้ำ หรือมีแนวโน้มกระทำความผิดซ้ำอีกครั้ง ดังนั้น การแก้ไขปัญหาคติดยาเสพติดในชุมชนและเพื่อป้องกันการกลับไปกระทำความผิดซ้ำ ควรมีการสร้างงานหรือให้บุคคลที่เคยเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้มีการประกอบอาชีพสุจริต ด้วยกระบวนการฝึกอบรมความรู้หรือฝึกฝนวิชาชีพเพื่อให้ไปประกอบอาชีพส่วนตัวในการดำรงชีวิตร่วมกับชุมชนได้ (Unisa Lerdtomornsaku & Annop Choobamroong, 2018) กล่าวคือ การป้องกันนี้มีเป้าหมายไปยังบุคคลที่กระทำความผิดไปแล้วและได้รับการตัดสินลงโทษว่ากระทำความผิด ซึ่งต้องได้รับการแก้ไขฟื้นฟูโดยผู้มีอำนาจหน้าที่ การป้องกันขั้นนี้จึงเป็นเรื่องของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมิให้กลับไปกระทำความผิดอีก ในเรื่องของการแก้ไขฟื้นฟูผู้นั้นต้องอาศัยเทคนิค

หลายอย่างที่สำคัญก็คือ การให้การศึกษาวิชาสามัญ การให้ความรู้ทางวิชาชีพการฝึกฝนอบรมทางด้านศีลธรรม การจัดหางาน และการให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือ เป็นต้น เพื่อเป็นการจัดความไม่ยุติธรรมในสังคม โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ในสภาพต่ำกว่าควรได้รับการดูแลและช่วยเหลือให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (Achariya Chutinan, 2023) รวมทั้งจัดสวัสดิการให้แก่ประชาชนในด้านการศึกษา ความเจ็บป่วย และอาชีพ (Social Welfare) อีกด้วย

2) การสร้างเครือข่ายชุมชนในการเฝ้าระวังด้วยการตรวจตามจุดเสี่ยงต่างๆ

เป็นการสร้างความร่วมมือและสร้างความเข้มแข็งในชุมชนด้วยการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันปัญหาอาชญากรรมในชุมชนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐหรือโครงการตามนโยบายของรัฐบาล ซึ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมในสังคมไทย (Jarawan Chawsrithong & Narinya Supapool, 2003) กล่าวคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบปัจเจกบุคคล เช่น การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมตามกิจกรรมหรือโครงการตามนโยบายของรัฐบาลหรือส่วนราชการที่เป็นฝ่ายริเริ่มและเข้าไปมีส่วนร่วมโดยริเริ่มดำเนินการเอง ได้แก่ สายตรวจอาสาสมัคร ตำรวจบ้าน อาสาสมัครแจ้งข่าวอาชญากรรม เป็นต้น และการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบองค์การเอกชนและสมาคมต่างๆ เช่น การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดตามกิจกรรมหรือโครงการของภาคเอกชนเป็นฝ่ายริเริ่ม ได้แก่ การเป็นอาสาสมัครคุมประพฤติ การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ของผู้ต้องโทษ การบริจาค

สิ่งของต่างๆ เป็นต้น นอกจากการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาครัฐและภาคเอกชนแล้ว การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมที่เกิดในชุมชนในบางโครงการของประชาชนในชุมชนก็ทำร่วมกันเอง (Achariya Chutinan, 2023) เช่น โครงการสมาชิกแจ้งข่าวอาชญากรรม โครงการเพื่อนบ้านเตือนภัย โครงการพลังเครือข่ายยุติธรรมชุมชนแก้ไขปัญหายาเสพติด เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การป้องกันอาชญากรรมโดยชุมชน จะมุ่งเน้นที่ความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในชุมชนเป็นสำคัญ ในการร่วมมือประสานดำเนินงานด้วยกันนี้ เป็นความมีน้ำใจ เสียสละ ความมีคุณธรรม ความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ และส่งผลต่อการพัฒนาประเทศชาติโดยโดยส่วนรวม ประชาชนทุกคนควรหันเข้าหาชุมชน ไม่แยกตัวเองออกจากชุมชน หรือคิดว่าความเดือดร้อนของคนอื่นไม่ใช่ธุระของเรา เพราะเราจะมีความสุขไม่ได้เมื่อคนรอบข้างของเราเดือดร้อน แต่ถ้าทุกคนมีความสามัคคีมีความรู้สึกันว่าทุกคนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ “ชุมชน” (Sense of Community) ความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ต่างช่วยเหลือกัน อาชญากรรมทั้งหลายก็จะพ่ายแพ้ไม่กล้ากระทำความผิด ลำพังเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล ได้แก่ ตำรวจ อัยการ ศาลและราชทัณฑ์ คงไม่สามารถป้องกันและปราบปรามอันเป็นการควบคุมอาชญากรรมได้อย่างสิ้นเชิง ฉะนั้น ถ้าประชาชนทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชนของเราเองในทางใดทางหนึ่งที่เราสามารถและพอใจจะช่วยเหลือได้แล้ว ทุกคนในชุมชนก็จะมีชีวิตอยู่ร่วมกันในชุมชนได้อย่างมีความสุขอย่างแท้จริง ดังตัวอย่างของการสร้างเครือข่ายประชาชน

ในประเทศญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา(Angkana Bunsit, 2022) ในการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมด้วยการดำเนินการมีทั้งการเป็นอาสาสมัครของหน่วยงานรัฐ บทบาทภาคประชาชนญี่ปุ่นที่มีบทบาทในการป้องกันอาชญากรรม ได้แก่ (1) สมาคมป้องกันอาชญากรรมเป็นสมาคมที่มีเครือข่ายดำเนินงานทั่วประเทศ ตั้งแต่ระดับเมืองถึง ระดับหมู่บ้าน มีการประสานงานกับสถานีตำรวจ (2) สมาคมเพื่อความปลอดภัยด้านจราจร เป็นองค์กรอาสาสมัครป้องกันอุบัติเหตุที่เกิดจากการจราจร มีการดำเนินงานอย่างกว้างขวางทั้งในระดับตำบล อำเภอ และระดับชาติ สมาชิกประกอบด้วย ผู้ขับขี่ เจ้าของรถ ผู้บริหารธุรกิจขนส่ง และประชาชนอาสาสมัคร สมาชิกมีหน้าที่รณรงค์ด้านความปลอดภัยจราจร โดยให้ความรู้ด้านความปลอดภัยจราจร และ (3) สมาคมอาสาสมัครคุมประพฤติ มีภารกิจสำคัญของอาสาสมัครคุมประพฤติคือการมีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูและสงเคราะห์ผู้กระทำผิด แต่อาสาสมัครคุมประพฤติก็ยังทำงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันอาชญากรรมอีกด้วย อาสาสมัครคุมประพฤติในประเทศญี่ปุ่นจึงทำงานร่วมกับพนักงานคุมประพฤติ หรือการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการป้องกันอาชญากรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา ดังต่อไปนี้ (1) โปรแกรมเพื่อนบ้านเฝ้าระวังภัย (Neighborhood Watch Program – NWP) เพื่อให้ประชาชนเข้าใจว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเพื่อนบ้านที่อยู่อาศัยในละแวกเดียวกันเป็นพื้นฐานของความปลอดภัยในชุมชน หากพบเห็นเหตุการณ์ที่น่าสงสัย ก็ต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

(2) อาสาสมัครในงานตำรวจ (Volunteers in Police Service – VIPS) เป็นโปรแกรมที่ทำการคัดเลือก และฝึกอบรมอาสาสมัครในการทำงานเพื่อช่วยเจ้าหน้าที่ของรัฐ (3) โครงการความปลอดภัยของเด็ก (Project ChildSafe) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการเพื่อนบ้านปลอดภัย (Project Safe Neighborhoods) โครงการนี้ให้ความสำคัญต่อการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนในเรื่อง ความปลอดภัยจากอาวุธปืน (Gunlock and Gun Safety Information) โดยผ่านมูลนิธิกีฬายิงปืนแห่งชาติ (National Shooting Sports Foundation) ทำงานกับหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายทั้งในระดับรัฐและระดับท้องถิ่นทั่วประเทศ เกี่ยวกับมาตรการป้องกันอาชญากรรมธรรมดา มาตรการป้องกันอาชญากรรม การก่อการร้ายและการจัดการกับสถานการณ์ฉุกเฉิน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบ กรอบแนวทางในการป้องกันอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2560 โดยส่งเสริมให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม รวมถึงการสร้างจิตสำนึกเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบ ร่วมกันในการป้องกันสังคมจากปัญหาอาชญากรรม

■ ข้อเสนอแนะ:

ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชนพื้นที่ตำบลวังท่าดี อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ (1) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ และ (2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ควรมีการจัดตั้งศูนย์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ขึ้นในพื้นที่ตำบลวังท่าดี อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์

2) ควรการจัดตั้งอาสาสมัครชุมชนเป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแจ้งข่าวสารอาชญากรรม

3) องค์การบริหารส่วนตำบลวังท่าดี ควรกำหนดแผนพัฒนาท้องถิ่น ให้มีการโครงการจัดอบรมให้ความรู้การป้องกันอาชญากรรมพื้นฐานให้กับสมาชิกในชุมชนเพื่อให้มีทักษะในการป้องกันอาชญากรรมชุมชนภายในชุมชนและสนับสนุนงบประมาณในการป้องกันอาชญากรรมในพื้นที่ รวมทั้งการฝึกอาชีพหรือทักษะต่างๆ ที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ

4) ควรเพิ่มความปลอดภัยในชุมชนตามจุดเสี่ยงต่างๆ ด้วยการติดตั้งกล้อง CCTV ในจุดที่ล่อแหลมหรือเสี่ยงต่อการเกิดอาชญากรรมในแผนพัฒนาท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากสภาพปัญหาทางสังคมแต่ละพื้นที่ย่อมมีความแตกต่างกันและขอบเขตของงานวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเฉพาะประเด็นเรื่องการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชนและรูปแบบและแนวทางในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ตำบลวังท่าดีจากปัญหาทางสังคมในพื้นที่ได้แก่ (1) ปัญหายาเสพติดระบาดในกลุ่มเยาวชนและนักเรียน (2) ปัญหาอาชญากรรม การทะเลาะวิวาท และ (3) ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สอดคล้องกับแผนพัฒนาท้องถิ่น

(พ.ศ. 2566–2570) เพิ่มเติมครั้งที่ 1 ขององค์การบริหารส่วนตำบลวังท่าดี

ดังนั้น เพื่อให้การวิจัยครั้งต่อไปตอบสนองความต้องการของประชาชน ควรทำการวิจัยที่สอดคล้องกับปัญหาที่พบจากการวิจัยและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ พบว่าปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ตำบลวังท่าดี อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ที่ได้สะท้อนถึงสภาพปัญหาบริบทของสังคมของชุมชนในปัจจุบัน โดยมีความต้องการให้มีการศึกษาวิจัยในพื้นที่ในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1) ความรู้เกี่ยวกับหลักกฎหมาย PDPA หรือพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเป็นการป้องกันการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล เนื่องจากในปัจจุบันมีการใช้โทรศัพท์สมาร์ทโฟนกันเป็นส่วนใหญ่และมีการใช้โซเชียลมีเดีย เช่น เฟสบุ๊ค (Facebook), ไลน์ (LINE), ดิกต็อก (TikTok) และ ยูทูบ (YouTube) เป็นต้น

2) ความรู้เกี่ยวกับการเข้าถึงสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของประชาชน เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ยังไม่มีทราบถึงสิทธิของตนในการขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ

3) ความรู้เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพทางการเมือง ประเด็นการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง หรือแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นที่ล่อแหลมและมีความอ่อนไหวทางการเมือง โดยเฉพาะในการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อออนไลน์

4) ปัญหาการติดเกมของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ ซึ่งผลต่อการศึกษาและเรียนที่แย่งลงและการอยู่ร่วมกันในสังคม เนื่องจากเด็กและ

เยาวชนที่ติดเกมส์จะไม่ค่อยมีสังคมหรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

5) ปัญหาการขับขีรถจักรยานยนต์ภายในชุมชนด้วยความเร็วสร้างความอันตรายและเสียงดังรบกวนประชาชน

6) ปัญหาข้อพิพาทระหว่างชาวบ้านกับศูนย์ป่าไม้เพชรบูรณ์ เนื่องจากที่ดินทำกินทางการเกษตรส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าสงวน

7) ปัญหาภาระหนี้สินครัวเรือนทั้งนี้ในระบบและนอกระบบ

■ บรรณานุกรม (References)

Achariya Chutinan. (2023). *Criminology and penology*. Bangkok: Winyuchon Publishing House.

Angkana Bunsit. (2022). *Participation of citizens and communities in the justice process. Criminal Justice Administration* (Unit 13, pp. 13-1-13-30). Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University Press.

Bovornsak Uwanno & Thawilwadee Bureekul. (2005). *Participatory democracy*. Bangkok: King Prajadhipok's Institute.

Chamnarn Panawong. (2020). *Qualitative research methodology: From theoretical concepts to practice*. Phitsanulok: Naresuan University Press

Constitution of the Kingdom of Thailand. (2017, April 6). *Royal Thai Government gazette*. No134, Chapter 40 Gor. pp. 1-90.

Crime Suppression Division. (2007). *Theory of crime control through environment design*. Bangkok: Police Printing House.

Jaruwan Chawsrithong & Narinya Supapool. (2003). *Public participation in the process Justice: Patterns, problems, obstacles, and future directions*. Nonthaburi: Policy and Strategy Office, Ministry of Justice. King Prajadhipok's Institute. (2015). *Community justice network curriculum and manual*. Bangkok: Charansanitwong Printing.

Kittipong Kittayarak. (2000). *Justice process on the path of change* (2nd ed.). Bangkok : Winyuchon.

Krisanaphong Poothakool. (2024). *University police: Lessons from Rangsit University*. Pathum Thani : Rangsit University Press.

Nat Narinith & Jrintip Trirungtreekoon. (2020). Development model of restorative justice by participation of community. *Community and Social Development Journal*, 21(1), 156-172.

Office of Justice Affair. (2017). *Framework and guidelines for effective crime prevention*. <https://www.oja.go.th/wp-content/uploads/2018/02/Contents.pdf>

Office of the Council of State. (2019). *Dispute mediation ACT, B.E. 2562 (2019)*. <https://www.krisdika.go.th/librarian/get?sysid=834090&ext=pdf>

Prajak Kongkirati. (2019). *Democracy: Meanings and forms* (2nd ed.). Bangkok: Siamparitut.

- Seksan Khruakham. (2019). *Crime, criminology and criminal justice*. Nakhon Pathom : Phetkasem Printing.
- Surachai (Fouad) Vavanjit. (2016). *Community justice process reform in the southernmost provinces*. Research and Development Office King Prajadhipok's Institute.
- Unisa Lerdtomornsaku & Annop Choobamroong. (2018). *Crime and criminology* (2nd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Wang Tha Dee Subdistrict Administrative Organization. (2022). *Local development plan (2023-2027)* <https://www.wangthadee.go.th/project-detail?hd=7&id=25318>
- Yotsak Kosaiyakanon. (2016). *Community participation in the criminal restorative justice process in Thailand*. Kasem Bundit Journal, 16(2),111-124.

